

106

Vol. 23
Winter 2024
P.P: 157-175

Research Paper

Received:
2024-07-02
Revised:
2024-09-27
Accepted:
2025-05-26
Published:
2025-05-26

ISSN: 2538-1857
E-ISSN: 2645-5250

«Defensive Researches and Management»

Pathology of the command and control system in armored units in the battlefield with emphasis on unequal warfare

Majid Adibnia¹ | Jafar Nikghadam²

Abstract

A combat unit performs its mission on the battlefield by implementing current tactical methods. Regardless of whether the mission is successful or not, during the execution of the battle, despite the implementation of the hierarchy, a managerial vacuum and control of the battle scene is often felt. This topic is more concrete for the commanders who have field maneuvers. It seems that the discussion of command and control in battle scenes is not exploited as it should be, and it should be used in the best possible way with the pathology of the issue of command and control. The importance of the proper use of command and control is not hidden from any of the commanders of combat units, and for the success of the missions, it is necessary to use the command and control properly. In this regard, the current research has evaluated the impact of the effective components on the command and control system in armored units in the battle scene (with an emphasis on unequal combat). The statistical population in this research is all the employees who serve in the armored division of the IRGC Ground Forces. The sample population is based on the availability of people and according to the presence of people in operational areas, there are 50 people in 3 groups of armored division staff, commanders and Deputies and commanders of armored battalions and commanders of armored battalions and battalions took place. The main goal of this research is the pathology of the circulation of the command and control system in armored units in the battle scene. In this research, the researcher has classified the components of job turnover into 4 groups and analyzed them. A questionnaire was prepared based on those 4 groups and the opinions of the sample community regarding the importance of each of the components were examined. Based on the findings and results obtained, the organizational factors are placed in the first priority of the pathology of the subject, the factors of technological and equipment factors are in the second priority, the factors related to the battlefield area are in the third priority, and finally, the individual factors are in the fourth priority. And on this basis, appropriate measures should be taken to remove the damage that has been mentioned in this research.

Keywords: vulnerability, command and control, armor, asymmetric warfare.

1. Corresponding author: Instructor, Strategic Defense Sciences, DAFOS, DAFOS, Tehran, Iran

2. Master's degree graduate, Defense Management, Dafos, Dafos, Tabriz, Iran

DOR: 20.1001.1.20086121.1404.24.107.6.6

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۰۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۳/۰۵

شاپا چاپی: ۱۸۵۷-۲۵۳۸
الکترونیکی: ۵۲۵۰-۳۶۴۵

مؤلفه‌های اثرگذار بر عملکرد فرماندهی یگان رزم در کنترل صحنه نبرد

مجید ادیب نیا^۱ | جعفر نیک قدم^۲

چکیده

یک یگان رزمی در صحنه نبرد با اجرای روش‌های جاری تاکتیکی مأموریت خود را انجام می‌دهد. فارغ از موفقیت‌آمیز بودن یا نبودن مأموریت، در هنگام اجرای رزم علی‌رغم اجرای سلسله‌مراتب، غالباً، خلأ مدیریتی و کنترل صحنه نبرد احساس می‌شود. در همین راستا پژوهش پیش روی، مؤلفه‌های اثرگذار بر عملکرد فرماندهی یگان رزم در کنترل صحنه نبرد (با تأکید بر نبرد ناهم‌تراز) را مورد ارزیابی قرار داده است. جامعه آماری در این پژوهش، تمام کارکنانی که در رسته زرهی نیروی زمینی سپاه خدمت می‌کنند جامعه نمونه بر اساس در دسترس بودن افراد و با توجه به حضور افراد در مناطق عملیاتی، به تعداد ۵۰ نفر در ۳ گروه کارکنان ستادی رسته زرهی، فرماندهان و جانشینان و مسئول عملیات گردان‌های زرهی و فرماندهان گروهان و دسته زرهی جای گرفت. در این پژوهش، محقق مؤلفه‌های مؤلفه‌های گردش شغلی در ۴ گروه دسته‌بندی نموده و مورد بررسی قرار داده است. پرسشنامه بر اساس آن ۴ گروه تهیه گردیده و نظرات جامعه نمونه در خصوص میزان اهمیت هر یک از مؤلفه‌ها، مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس یافته‌های و نتایج به‌دست‌آمده، عوامل سازمانی در اولویت اول عوامل فناوری و تجهیزاتی در اولویت دوم، عوامل مربوط به حوضه صحنه نبرد در اولویت سوم و در نهایت عوامل فردی در اولویت چهارم اهمیت قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها: آسیب‌پذیری، فرماندهی و کنترل، یگان نظامی، جنگ ناهم‌تراز

۱. نویسنده مسئول: مربی، علوم دفاعی راهبردی، دافوس، دافوس، تهران، ایران

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد، مدیریت دفاعی، دافوس، دافوس، تبریز، ایران

DOR: 20.1001.1.20086121.1404.24.107.6.6

نویسندگان ©

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لایسنس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

موفقیت در صحنه نبرد و درگیری با دشمن، نیازمند عواملی است که به واسطه آن بتوان یگان را هدایت و رهبری نمود. فرماندهی و کنترل، از جمله عواملی است که فرماندهان با تأکید بر آن، مقیاس‌های کنترلی را برای آزادی عمل یا محدود کردن حوزه فعالیت یگان‌های تابعه، ارائه و یا اعمال می‌نمایند. استفاده از فرآیند فرماندهی و کنترل در یگان‌های رزمی، فرماندهان را قادر می‌سازد تا از وضعیت و شرایط حاکم بر میدان نبرد و نیروها آگاهی یافته، در مورد آنان تصمیم بگیرند. برای اعمال فرماندهی و رهبری بر نیروها، سازوکارهایی وجود دارد که فرماندهان به عنوان ابزار و یا خط‌مشی‌های هدایت نیرو، در رده‌های فرماندهی از آن بهره‌برداری می‌نمایند. این سازوکارها باید از ذوق و مهارت و تفکر فرمانده یگان سرچشمه بگیرد و نیروهای تحت امر به آن روش‌ها آشنایی داشته باشند. دریافت مأموریت از رده‌های بالاتر، آگاه کردن یگان‌های تابع از ماهیت مأموریت، تبادل اخبار و اطلاعات و همچنین تجزیه و تحلیل مأموریت و تهیه طرح یا دستور عملیاتی، تکمیل طرح، صدور دستور، هماهنگی بین رده‌های تابع و کنترل ارتباطات و مخابرات و ایجاد تأمین در مورد ارتباطات و نظارت بر آن، از مواردی است که فرمانده باید در یک فرآیند منطقی فرماندهی و کنترل، آن را اعلام و پیگیری نماید.

یکی از عرصه‌های که نیازمند نقش‌آفرینی سیستم فرماندهی و کنترل در آن هست، عرصه زرهی است. یگان‌هایی که ماهیت آن‌ها زرهی بوده و همواره در میدان نبرد و خط مقدم مبارزه هستند بدون بهره‌گیری از سیستم فرماندهی و کنترل مناسب، محکوم به شکست خواهند بود. این موضوع برای فرماندهانی که تجربه میدانی رزم دارند مشهود است. به عقیده نگارنده بحث فرماندهی و کنترل در صحنه‌های نبرد، آن‌گونه که شایسته و بایسته، مورد بهره‌برداری قرار نمی‌گیرد و باید با ارزیابی و شناسی عملکرد موضوع فرماندهی و کنترل، بتوان به بهترین شکل ممکن از آن در صحنه‌های رزمی بهره برد. از همین روی، لازم است ابعاد سیستم فرماندهی و کنترل در یگان‌های زرهی مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان در صحنه نبرد بخصوص با در نظر گرفتن جنگ‌های ناهم‌تراز، مأموریت‌های محوله را به نحو مطلوب به سرانجام رسانید. بنابراین با توجه به فناوری بسیار پیشرفته دشمن در حوزه‌های مختلف نظامی (تسلیماتی - تجهیزاتی - مخابراتی و الکترونیکی) و توانایی آنان در برقراری ارتباطات امن و کسب اطلاعات لازم و نیز توانایی بالا در

جنگ الکترونیک و اختلال در ارتباطات و سامانه‌های ما، می‌بایست تدابیری در این زمینه‌ها اتخاذ گردد. این تحقیق درصدد است ضمن بررسی وضعیت موجود سامانه‌های فرماندهی و کنترل در یگان‌های زرهی و احصاء مؤلفه‌های اثرگذار بر رزم زرهی درنبرد ناهم‌تراز را شناسایی و ارائه کرده و درنهایت روش‌ها و شیوه‌های اعمال فرماندهی و کنترل مناسب را پیشنهاد و به این پرسش پاسخ دهد مؤلفه‌های مؤثر بر سیستم فرماندهی و کنترل در یگان‌های زرهی در صحنه نبرد با تأکید بر جنگ ناهم‌تراز چیست؟

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و روش اجرای آن، توصیفی با رویکرد تحلیل محتوایی است. جامعه آماری در این پژوهش، تمام کارکنانی که در یگان‌های زرهی نیروی زمینی سپاه خدمت می‌کنند و صاحب‌نظر بوده و می‌توانند به پرسش‌های پرسش‌نامه پاسخ دهند و به تعداد ۵۰ نفر در سه دسته نیروهای ستادی، فرماندهان، جانشینان و مسئول عملیات گردان‌های زرهی و همچنین فرماندهان گروهان و دسته زرهی می‌باشند.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

آسیب‌شناسی

آسیب، سازه یا فعلی است که بر کارکرد، کارآمدی و توانایی پدیده‌ای که متصل به آن است، ضعف، خدشه و ناکارآمدی ایجاد می‌کند، میزان نفوذ را کاهش و حیات، بقا و کارکرد یک ساختار را مورد ضربه قرار می‌دهد، به گونه‌ای که امکان حیات آن با مشکل و نگرانی مواجه شود (علاماتی، ۱۳۹۱: ۲۷). معمولاً آسیب‌ها تغییرات ناگهانی هستند و زمانی که در کل سیستم و سازمانی اختلالاتی پدید آید و تعادل عمومی عملکرد بهنجار حیات سازمان به مخاطره افتد، بروز می‌نمایند. آسیب‌ها فرآیندهایی هستند که بانظم و هماهنگی ناپدید می‌شود و از انتقالی نسبتاً اجتناب‌ناپذیر به سوی شرایط جدید خبر می‌دهند. بنابراین اکثر آن‌ها حاصل دوران گذارند. (میری، ۱۳۸۲: ۳۵-۴۱). بنابراین یک آسیب ناشی از عدم توانایی یک سیستم در سازمان‌یابی و حفظ نظم موجود و ناتوانی نیروی متعادل‌کننده درونی در حل مسائل مرتبط با تصور نیازها و توسعه است.

فرماندهی: اختیاراتی است که به یک فرد نظامی برحسب درجه یا شغل و مسئولیتی که دارد واگذار می‌شود تا نسبت به زیردستان خود اعمال نماید. (رضایی، ۱۳۸۹: ۲۴)

یک سیستم فرماندهی و کنترل ایدئال می‌بایست تنها اطلاعاتی را منتقل کند که به فرمانده کمک می‌کند مفهوم فرمانش را برساند یا آن را تغییر دهد. نظریه مطرح شده عنوان می‌کند که ذات فرمان در فرآیند شناختی فرمانده نهفته است و در حالت ایدئال فرمانده یک مفهوم قبلی از اعمال محتمل الوقوع که خود یا سیستم فرماندهی و کنترل آن‌ها را تحریک یا برانگیخته می‌کنند رادار است تا بتواند بر اساس آن به دنبال اطلاعات خاصی باشد. (military.ir)

کنترل: اعمال نشانه‌های فیزیکی یا روانی با قصد اطمینان حاصل کردن از اینکه یک عامل یا گروه به همان صورت که رهبری شده پاسخ خواهد داد کنترل نامیده می‌شود.

فرماندهی و کنترل

عملیات فرماندهی و کنترل با استفاده از سازمان‌دهی کارکنان، تجهیزات، ارتباطات، امکانات و رویه‌هایی که توسط یک فرمانده در برنامه‌ریزی، هدایت، هماهنگی و کنترل نیروها و کارها مورد استفاده قرار می‌گیرند، در راستای تحقق مأموریت انجام می‌شوند. به بیانی دیگر، سازمان دادن کارکنان (کارکنان)، امکانات و وسایل، بهره‌گیری از تجزیه و تحلیل اطلاعات برای طرح‌ریزی، هدایت و کنترل عملیات را فرماندهی و کنترل گویند. (رستمی، ۱۳۷۸: ۱۱۷)

هدف‌یابی، پرورش و انتشار اخبار توسط فرمانده در طرح‌ریزی، هدایت، هماهنگی و کنترل عملیات را فرماندهی و کنترل گویند. فرماندهی و کنترل دو واژه مترادف هستند که اصولاً فرماندهی بدون کنترل امکان‌پذیر نیست. به بیانی دیگر سازمان دادن کارکنان، امکانات و وسایل با بهره‌گیری از تجزیه و تحلیل اطلاعات برای طرح‌ریزی، هدایت و کنترل عملیات را فرماندهی و کنترل گویند.

در فرماندهی و کنترل سه مسئولیت اساسی وجود دارد:

- ۱) فراهم کردن اطلاعات لازم برای توسعه و بهبود مفاهیم فرمان برای فرماندهان
- ۲) انتقال صحیح، وفادارانه، صادقانه و شفاف مفاهیم پیرامند به سمت پایین زنجیره‌های فرمان
- ۳) انتقال سریع و شفاف شکست‌های کشف شده یا قریب‌الوقوع از مفاهیم فرمان به سمت بالای زنجیره‌های فرمان. (رستمی، ۱۳۸۶: ۶۱۷)

زورهی: یک واحد نظامی است که به انواع تانک و نفربرهای رزمی سازمانی تجهیز شده و آموزش‌های لازم جهت رزم با آن‌ها را فراگرفته باشد. (معاونت آموزش نرسا، ۱۳۷۵: ۶)

مشخصات یگان‌های زرهی

تحرک

یگان‌های زرهی با استفاده از قدرت موتور و سیستم تعلیق خود قادر به اجرای عملیات در زمین‌های مناسب زرهی می‌باشد که تحرک شامل قابلیت مانور، سرعت و عکس‌العمل سریع می‌باشد.

قدرت آتش

یگان‌های زرهی به علت مجهز بودن به موشک، توپ، تیربار و جنگ‌افزارهای انفرادی خدمه می‌تواند در یک‌زمان اندک آتش سنگینی را بر روی دشمن بریزد که قدرت آتش شامل حجم و دقت آتش است.

حفاظت زره

یگان‌های زرهی با توجه به قطر زره، حالت‌های آیرودینامیکی برجک و بدنه، زره‌های واکنشی نصب بر روی آن‌ها می‌توانند در میان آتش‌های سلاح‌های سبک، خمپاره‌اندازها، توپ‌های سبک و همچنین ترکش و موج انفجار سلاح‌های سنگین مانند بمب‌افکن‌ها، موشک‌ها و توپ‌های سنگین دشمن با حداقل آسیب‌پذیری مأموریت خود را به‌خوبی انجام دهند و همچنین سیستم حفاظت شیمیایی می‌تواند در مناطقی که عوامل شیمیایی وجود دارد آن را تشخیص و پدافند نماید. با تقویت زره قابلیت‌های جدیدی برای آن ایجاد می‌شود.

عمل ضربت

در زمانی که چهار مشخصه حفاظت زره، قدرت آتش، تحرک و مخابرات عالی در خدمت تاکتیک قرار گرفته شود در زمان کوتاهی می‌توان ضربات سنگینی را بر پیکره دشمن وارد کرد که همین امر باعث افزایش روحیه نیروهای خودی و تضعیف روحیه دشمن می‌شود.

قابلیت انعطاف

یگان‌های زرهی به علت داشتن چهار مشخصه ذاتی بالا قادر خواهد بود به خواسته فرمانده رده‌بالاتر در زمان کوتاهی پاسخ دهد یعنی تغییر مأموریت برحسب ایجاد وضعیت جدید.

حال با آشنایی به مشخصات یگان‌های زرهی متوجه می‌شویم که یگان زرهی جوابگوی مناسبی جهت اجرای تاکتیک‌های فرماندهان در میدان رزم است و با یک مقایسه اجمالی در مورد

مشخصات یگان‌های پیروز در میدان‌های نبرد و مشخصات زرهی می‌توان به این نتیجه رسید که یکی از بهترین یگان‌ها جهت رزم با دشمن فعلی در روی زمین یگان‌های زرهی می‌باشد. (معاونت آموزش نرسا، ۱۳۷۵: ۶)

تعاریف و مفاهیم جنگ

برخورد خشونت‌آمیز بین نیروهای مسلح دو یا چند کشور پس از به بن‌بست رسیدن مذاکرات سیاسی به‌منظور تحمیل اراده یا جلوگیری از تحمیل اراده‌ی یکی بر دیگری. این تعریف از جامع‌ترین تعاریف ارائه‌شده درباره‌ی جنگ است و دارای چند نکته‌ی اساسی است:

- ۱- در شکل‌گیری جنگ، نیروهای مسلح سازمان‌یافته اساسی‌ترین نقش را دارند.
- ۲- جنگ زمانی شکل واقعی و رسمی به خود می‌گیرد که بین دو کشور و یا حکومت خاص باشد.

- ۳- هدف از جنگ، تحمیل اراده یا جلوگیری از تحمیل اراده است یعنی تحمیل اراده بر دیگری یا جلوگیری از تحمیل اراده‌ی طرف مقابل.
- ۴- نکته‌ی مهم دیگر، زمان شکل‌گیری جنگ است. زمان شروع رسمی جنگ، پایان بی‌نتیجه مذاکرات سیاسی یا عدم کارایی مذاکرات است.

از دیدگاه علمی هرگونه برخورد فیزیکی خشونت‌بار بین انسان‌ها، جنگ دانسته نمی‌شود. خشونت می‌تواند نمودی چون جنگ داشته باشد. بااین‌حال در مفهوم خاص خود به سیاست نزدیک می‌شود. در یک دسته‌بندی، خشونت را می‌توان به دو بخش فردی و دسته‌جمعی تقسیم کرد. بدیهی است که جنگ در رده‌ی خشونت دسته‌جمعی قرار می‌گیرد، بنابراین می‌توان ویژگی‌های کلی زیر را برای جنگ بیان نمود: (قنبری جهرمی، ۱۳۸۱: ۱۸)

سطوح جنگ

سه سطح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی جنگ چشم‌اندازهای نظری هستند که ارتباطات بین اهداف راهبردی و عملیات‌های تاکتیکی را توضیح می‌دهند.

سطوح جنگ از عوامل اصلی دکترین نظامی به شمار می‌آید. همان‌گونه که اشاره شد نیروی زمینی بر اساس دکترینی که از یک سری تدابیر سرچشمه گرفته است، می‌جنگد. دکترین دیدگاه

و نظریه مشترک نیروی زمینی در خصوص چگونگی جنگ و نحوه ایجاد تغییر توسط آن بحث می‌نماید. دکترین زبان و هدف مشترکی به نیروی زمینی می‌دهد، و اقدامات بسیاری از عناصر پراکنده را در یک فعالیت گروهی، انسجام، وحدت و یکپارچه می‌سازد. (فصلنامه دفاعی تاکتیکی، شماره ۵، ۱۳۷)

➤ اصول جنگ:

جنگ هم به عنوان یک پدیده و مسئله دائمی که گریبان گیر بشر بوده، دارای اصول و قواعدی است که در طول تاریخ جنگ‌ها به دست آمده و امروز به عنوان تجربه بشری در دسترس همگان قرار دارد. (بیات، ۱۳۹۳: ۵)

ویژگی‌های جنگ آینده:

ویژگی‌های مختلفی را برای جنگ‌های آینده بر شمرده‌اند که به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌گردد:

- ۱- جنگ آینده در محیط ناهمگون و تحت تأثیر عدم تقارن توان نظامی خواهد بود.
- ۲- پیش‌بینی می‌شود جنگ آینده در قالب عملیات آفندی غیرخطی اجرا شود.
- ۳- پیوستگی در زمان و به صورت شبانه‌روزی و مستمر می‌باشد.
- ۴- مانورهای آفندی به صورت ستونی و در امتداد جاده‌ها و خطوط مواصلاتی خواهد بود.
- ۵- دفاع غیرعامل و مجازی سازی صحنه نبرد موجب فریب دشمن می‌شود.
- ۶- از تاکتیک‌ها و فن‌های پیچیده عملیات روانی به منظور القاءات ذهنی، ارباب و تزلزل در روحیه و اراده دفاعی مردم، استفاده وسیع و دقیق می‌شود.
- ۷- سطوح تاکتیکی، عملیاتی و استراتژیک کاملاً بر یکدیگر منطبق می‌باشند، دشمن جنگ را از اهداف استراتژیک آغاز خواهد کرد.
- ۸- جنگ‌ها در آینده کوتاه مدت، مستمر، سریع و شدید خواهند بود. بنابراین قسمت عمده لوازم و زمینه‌های پیروزی یا شکست قبل از جنگ ایجاد می‌شوند و فقط بخش اندک از سهم پیروزی یا شکست مربوط به فعل و انفعالات حین جنگ می‌باشد (عمده فعالیت‌ها بایستی قبل از جنگ انجام شده باشد).

۹- جنگ آینده تحت تأثیر تحولات و پیشرفت‌های فن آوری‌های شتابدار نوین قرار دارد و جنگ‌ها به صورت فزاینده‌ای ماهیت فناورانه پیدا می‌کنند.

۱۰- در جنگ آینده آرمان‌های معنوی نقش تعیین‌کننده دارند. اگر برای هر کشور، آرمانی برای دفاع از کیان و شهادت در راه خدا نباشد. هراندازه توان دفاعی هم داشته باشد به آسانی شکست خواهد خورد. بنابراین وجود ایمان، اراده جنگی و میل به دفاع و تمایل به جنگجویی و شهادت‌طلبی، مهم‌ترین رکن قدرت دفاعی کشور را تشکیل می‌دهد. (مرکز توپخانه و پدافندهای نرسا، ۱۳۹۱: ۱۲۹)

مفهوم جنگ ناهمتراز: برای جنگ نامتقارن یا ناهمتراز، تعاریف و مفاهیم مختلفی بیان کرده‌اند که به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌گردد:

جنگ ناهمگون یک دانش واژه نظامی است که برای توصیف نوعی از جنگ استفاده می‌شود که طرف‌های درگیر در آن از حیث فناوری و توانایی‌های نظامی در جنگ در یک سطح قرار ندارند، به همین سبب روش‌های مورداستفاده آنان در جنگ علیه یکدیگر، متفاوت از هم است. (الیاسی، ۱۳۸۲: ۵۶)

ستاد مشترک ارتش آمریکا نیز تعریفی در خصوص مفهوم ناهمگون ارائه می‌نماید. از نظر آن ستاد، جنگ ناهمگون عبارت است از «به‌کارگیری رویکردهای غیرقابل پیش‌بینی یا غیرمتعارف برای خنثی نمودن یا تضعیف قوای دشمن و درعین حال بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او، از طریق فناوری غیرقابل انتظار یا روش‌های مبتکرانه». (مکنزی، ۱۳۸۲: ۵-۱۴)

درگیری خارج از قاعده در تمامی سطوح تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی که طرف ضعیف‌تر سعی در حداکثر بهره‌برداری از نقاط ضعف دشمن و توانمندی‌های بدیع خود در ابعاد فیزیکی و روانی جنگ همراه با یافتن راه‌های مبتکرانه جهت تغییر اراده دشمن را دارد.

مرحله بندی نبرد ناهمگون

الف) مرحله تهدید:

در این مرحله که از مدت ها پیش آغاز شده، دشمن به طور قطعی مشخص و اطلاعات کافی از قابلیت ها و توانائی های آن در دسترس است. مهم ترین وظیفه در این مرحله تهیه انواع طرح ها، شناسایی و انتخاب مواضع انتظار و تیر تویی، دیدگاه، احداث مواضع و راه های دسترسی است.

ب) مرحله بحران:

در این مرحله شرایط حاکم بر وضعیت دشمن به گونه ای است که حکایت از قریب الوقوع بودن درگیری و آغاز نبرد را دارد، مهم ترین وظیفه برقراری شبکه فرماندهی و کنترل سیار، اشغال مواضع انتظار، حضور در دیدگاه ها و انتقال اقلام آمادی خصوصاً مهمات و سوخت به منطقه نبرد می باشد.

ج) مرحله جنگ:

در این مرحله دشمن به صورت فیزیکی در خاک کشور خودی حضور پیدا کرده و اقدام به بمباران و پرتاب موشک از راه دور می نماید و جنگ و درگیری آغاز می گردد، یگان های توپخانه با توجه به پیش بینی های انجام شده در مراحل تهدید و بحران درنبرد شرکت خواهند کرد. (مرکز توپخانه و پدافند هوایی نرسا، ۱۳۹۱: ۲۶)

پیشینه پژوهش

۱- علی ستاری خواه و همکارانش در سال ۱۳۹۳ در پژوهشی با عنوان «ارائه الگوی مطلوب سامانه فرماندهی و کنترل راهبردی آجا در افق ۱۴۰۴» این گونه عنوان نموده اند که نیاز است یک الگوی بهینه و مطلوب برای سامانه فرماندهی و کنترل آجا با قابلیت های خاص و به روز تهیه گردد تا فرماندهی و کنترل آجا از امکانات، تجهیزات، ارتباطات، روش ها و نیروی انسانی واجد شرایط به منظور طرح ریزی، هدایت و کنترل عملیات نیروهای تحت امر خود متناسب با مأموریت محوله، فرماندهی و کنترل مفید و مؤثر را اعمال نماید.

۲- عباس فرج پور علمداری در سال ۱۳۹۰ در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «بازطراحی شبکه و سامانه فرماندهی و کنترل پدافند هوایی در کلیه سطوح سازمانی جهت مقابله با

تهدیدات ناهمگون» عنوان می‌دارد که نیاز است تا یک نظام فرماندهی و کنترل با قابلیت‌های افزایش سرعت، دقت و اثربخشی در فعالیت‌های دفاع هوایی، گردآوری، تحلیل، ذخیره‌سازی و توزیع اطلاعات برای استفاده در قبل، حین و بعد از عملیات کشور طراحی گردد.

۳- محمدرضا رزم‌خواه در سال ۱۳۸۰ در مقاله‌ای با عنوان «ویژگی جنگ‌های مدرن و جایگاه سامانه‌های فرماندهی و کنترل در جنگ‌های آینده»، عنوان نموده است که پیشرفت فناوری نظامی در ابعاد مختلف و به‌ویژه در زمینه سامانه‌های فرماندهی و کنترل و عدم توانمندی برخی کشورها در این رقابت سنگین، باعث آسیب جدی سامانه‌های فرماندهی و کنترل خواهد شد.

۴- مقاله‌ای با عنوان «مشخصات سامانه‌های فرماندهی و کنترل نظامی متناسب ویژگی‌های محیط جنگ آینده» توسط آقای بهروز تسلیمی کار، منتشر شده در فصلنامه علمی - پژوهشی فرماندهی و کنترل، سال چهارم، شماره چهار، زمستان ۱۳۹۹ نیز در خصوص همین موضوع به بحث و بررسی پرداخته است.

پرسش‌های پژوهش

پرسش اصلی پژوهش

مؤلفه‌های مؤثر بر سیستم فرماندهی و کنترل دریگان‌های زرهی در صحنه نبرد با تأکید بر جنگ ناهمتراز چیست؟

پرسش فرعی پژوهش

۱- تأثیر عوامل فردی، سازمانی، صحنه نبرد و تجهیزاتی و فناوری بر سیستم فرماندهی و کنترل دریگان‌های زرهی در صحنه نبرد با تأکید بر جنگ ناهمتراز به چه میزان است؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و روش اجرای آن، توصیفی با رویکرد تحلیل محتوایی است. جامعه آماری در این پژوهش، تمام کارکنانی که در یگان‌های زرهی نیروی زمینی سپاه خدمت می‌کنند و صاحب‌نظر بوده و می‌توانند به پرسش‌های پرسش‌نامه پاسخ دهند و به تعداد ۵۰

نفر در سه دسته نیروهای ستادی، فرماندهان، جانشینان و مسئول عملیات گردان های زرهی و همچنین فرماندهان گروهان و دسته زرهی می باشند.

در راستای روایی پرسشنامه، در رابطه با عنوان تحقیق، مطالعات کافی صورت گرفت و پرسش های اولیه پژوهش توسط کارشناسان تائید شد و پس از اصلاحات لازم توسط استاد راهنما و اخذ نظرات استاد مشاور، پرسش ها توسط چندین استاد دانشگاه از جمله اساتید روش پژوهش مورد تائید قرار گرفت و بدین صورت، پرسشنامه از «روایی» برخوردار گردید. همچنین پایایی پرسش نامه به وسیله الفای کرونباخ محاسبه گردید که برابر با ۰/۸۸۶ بوده و بیانگر پایایی بالای پرسش نامه می باشد.

برای بررسی ادبیات موضوعی پژوهش به طور عمده از کتب، مقالات و منابع لاتین و فارسی حاصل از جستجو در اینترنت، بانک ها و منابع اطلاعاتی و کتابخانه ها استفاده شده است. همچنین به منظور جمع آوری اطلاعات مورد نظر و سنجش متغیرهای پژوهش، از پرسش نامه استفاده شده است.

در این پژوهش جهت تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، میانه و شاخص های پراکندگی مانند انحراف معیار، ترسیم نمودار و جداول برای توصیف متغیرهای پژوهش مورد بررسی، استفاده گردید. در بخش آمار تحلیلی از آزمون کالموگروف-اسمرینف جهت بررسی میزان تطابق داده ها با توزیع نرمال، آزمون t تک نمونه ای برای مقایسه میانگین نمونه مورد بررسی با میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه استفاده شده است. برای محاسبه ضریب روایی و پایایی پرسش نامه از طریق همسانی درونی، (آلفای کرونباخ) استفاده شده است و برای آزمون فرضیات جهت تعیین میزان اثر هریک از تغییرها از آزمون همبستگی و رگرسیون با استفاده از نرم افزار spss استفاده می شود.

در این پژوهش جهت تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده و پاسخگویی به سؤالات پژوهش از روش های آماری متعددی بهره گرفته شد که عبارت اند از:

جدول توزیع فراوانی،

شاخص های مرکزی و پراکندگی،

آلفای کرون باخ جهت بررسی روایی و پایایی درونی مقیاس های پرسشنامه محقق ساخته،

آزمون کولموگروف اسمیرنف جهت بررسی نرمال بودن نمونه مورد مطالعه، (۵) آزمون فریدمن برای رتبه بندی مؤلفه ها و شاخص ها.

یافته های پژوهش

بر اساس یافته های پژوهش، اولویت بندی مؤلفه های مؤثر بر فرماندهی و کنترل در یگان های نظامی، به شرح زیر عنوان گردید که در ادامه به راهکارهای کاهش چالش ها و در نتیجه بهره برداری مناسب از موضوع فرماندهی و کنترل اشاره گردیده است.

بر اساس نظرات پاسخ دهندگان و تجزیه و تحلیل های صورت گرفته، میزان اهمیت هر یک از عوامل مربوط به پرسش های فرعی در بررسی عوامل اثرگذار بر سیستم فرماندهی و کنترل در یگان های نظامی درنبرد ناهمتر از به ترتیب اولویت احصا شد.

جدول ۱- تعیین اولویت هر یک از گویه های مربوط به عوامل سازمانی

رتبه بندی و اولویت بندی بر اساس میانگین	میانگین	گویه های اثرگذار بر سیستم فرماندهی و کنترل	ردیف
۱	۴,۰۷۶	عوامل سازمانی	۱
۲	۳,۷۶۸	عوامل فناوری و تجهیزاتی	۲
۳	۳,۷۳۶	عوامل صحنه نبرد	۳
۴	۳,۳۲	عوامل فردی	۴

الف) عوامل سازمانی

مهم ترین عواملی که در حوزه عوامل سازمانی می توان برشمرد، در قالب ۵ پرسش تنظیم گردید. با توجه به پاسخ جامعه نمونه به پرسش های مورد نظر و همچنین تحلیل آماری پاسخ ها و آزمون های آماری مختلف، میزان اهمیت و رتبه بندی آن مؤلفه ها انجام می گردد و سپس می توان میزان اثرپذیری مبحث فرماندهی و کنترل در یگان های نظامی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و نتیجه گیری نمود. بر اساس پاسخ جامعه نمونه به پرسش های مورد نظر و تحلیل های آماری، میزان

رتبه‌بندی و میزان اهمیت آن مؤلفه‌ها جهت انجام اقدامات لازم و راهکارهای مقتضی به شرح زیر می‌باشد:

دکترین یگانی،

سلسله‌مراتب،

انضباط عملیاتی،

آموزش،

ساختار سازمانی.

در راستای تقویت عوامل سازمانی برای تقویت و افزایش اثرپذیری فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی، موارد زیر را می‌توان انجام داد:

تهیه ساختار مناسب سازمان که در آن فرماندهی و کنترل به نحو شایسته اعمال شود.

آموزش مناسب نیروها در زمینه فرماندهی و کنترل، در آموزشگاه‌های نظامی و تداوم آن در یگان‌های نظامی

تلاش برای برقراری انضباط عملیاتی که این موضوع در اجرای اثربخش موضوع فرماندهی و کنترل، نقش بسزایی دارد.

تأکید بر رعایت سلسله نظامی در یگان‌های رزمی که این موضوع نیز همانند انضباط عملیاتی در اجرای اثربخش موضوع فرماندهی و کنترل، نقش بسزایی دارد.

لحاظ موضوع فرماندهی و کنترل در دکترین یگانی و نهادینه شدن اجرای عملیات‌ها.

(ب) عوامل تجهیزاتی و فناوری

عوامل مختلفی را در حوزه عوامل فناوری و تجهیزاتی می‌توان در نظر گرفت که می‌تواند بر میزان تقویت فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی (با تأکید بر نبرد ناهم‌تراز) نقش داشته باشد. مهم‌ترین آن‌ها در این پژوهش در قالب ۵ پرسش تنظیم گردید. با توجه به پاسخ جامعه نمونه به پرسش‌های موردنظر و همچنین تحلیل آماری پاسخ‌ها و آزمون‌های آماری مختلف، میزان اهمیت و رتبه‌بندی آن مؤلفه‌ها به شرح زیر عنوان گردید.

• اطلاعات،

- داشتن توانمندی‌های تسلیحاتی،
- ارتباط،
- دانش و تجهیزات سیستم فرماندهی و کنترل،

استفاده از جنگ افزارهای نظامی.

در راستای تقویت عوامل فناوری و تجهیزاتی بر فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی، موارد زیر را می‌توان انجام داد:

- بهره‌برداری از آخرین دانش حوزه فرماندهی و کنترل،
- بهره‌برداری از تجهیزات نظامی به‌روز در عرصه نظامی،
- تلاش برای برقراری ارتباط پایدار بین قسمت‌های مختلف عرصه‌های نظامی،
- افزایش اطلاعات موردنیاز در حوزه‌های مختلف که در عرصه فرماندهی و کنترل نقش دارد،
- ارتقاء توانمندی‌های تسلیحاتی و نظامی.

ج) عوامل صحنه نبرد:

با توجه به پاسخ جامعه نمونه به پرسش‌های موردنظر و تحلیل‌های آماری، میزان اهمیت و به عبارتی رتبه‌بندی مؤلفه‌هایی که در حوزه عوامل صحنه نبرد می‌توان عنوان نمود، به شرح زیر انجام گردید:

- رعایت اصول پدافند غیرعامل،
- پشتیبانی آمادی،
- وضعیت جوی و زمین،
- آمادگی و توان رزم نیروهای دشمن،
- آمادگی و توان رزم نیروهای خودی.

در راستای تقویت عوامل صحنه نبرد برای افزایش اثرپذیری فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی، موارد زیر را می‌توان انجام داد:

- رعایت اصول پدافند غیرعامل در صحنه نبرد در راستای بهره‌برداری مناسب از سیستم فرماندهی و کنترل،
- ارتقاء آمادگی و توان رزم و به تبع آن اجرای موفق سیستم فرماندهی و کنترل در عملیات های رزمی،
- تلاش در جهت پشتیبانی مناسب از یگان‌های رزمی در تمام زمینه‌ها (آمادی، تجهیزاتی و...)،
- پیش‌بینی و انجام تمرینات در حوزه فرماندهی و کنترل در شرایط مختلف جوی.

(د) عوامل فردی:

عوامل متعددی را در حوزه عوامل فردی می‌توان برشمرد که می‌تواند در میزان مقوله فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی (با تأکید بر نبرد ناهمتراز) نقش داشته باشد که به مهم‌ترین آن‌ها در این پژوهش در قالب ۵ پرسش اشاره گردیده است.

بر اساس پاسخ جامعه نمونه به پرسش‌های موردنظر و سپس تحلیل آماری پاسخ‌ها و آزمون‌های آماری مختلف، میزان اهمیت و به عبارتی رتبه‌بندی آن مؤلفه‌ها انجام می‌گردد و به تبع آن می‌توان میزان اثرپذیری مبحث فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و نتیجه‌گیری نمود. با توجه به پاسخ جامعه نمونه به پرسش‌های موردنظر و تحلیل‌های آماری، میزان اهمیت و به عبارتی رتبه‌بندی آن مؤلفه‌ها به شرح زیر می‌باشد:

- داشتن علاقه و پشتکار،
- داشتن تجربه کافی کارکنان،
- مهارت فردی،
- داشتن جوهره فرماندهی،
- انگیزه کارکنان.
- در راستای تقویت عوامل فردی برای تقویت فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی، موارد زیر را می‌توان انجام داد:

- ایجاد انگیزه کافی و مؤثر در کارکنان جهت بهره‌برداری اثربخش از سیستم فرماندهی و کنترل، از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی، هم‌اندیشی‌ها و...
- تقویت جوهره فرماندهی در کارکنان و تبدیل توانمندی‌های ذاتی کارکنان از حالت بالقوه به حالت بالفعل
- برگزاری تمرینات مداوم و ارتقاء مهارت کارکنان در حوزه فرماندهی و کنترل،
- شرکت دادن کارکنان در تمرینات حوزه فرماندهی و کنترل و افزایش تجارب آنان در جهت بهره‌برداری مناسب از موضوع فرماندهی و کنترل.

نتیجه‌گیری

جهت بررسی و پاسخ به پرسش اصلی مؤلفه‌های اثرگذار بر عملکرد فرماندهی یگان رزم در کنترل صحنه نبرد انجام راهکارهای لازم در خصوص سیستم فرماندهی و کنترل که به بخشی از آن‌ها اشاره گردید، باید اولویت‌بندی عوامل مؤثر در آن موضوع را که به شرح زیر می‌باشد، در نظر گرفت تا اقدامات انجام‌یافته مثمر ثمر را برای افزایش کارایی در این حوزه به شرح ذیل را شاهد باشیم.

۱- اولویت اول: عوامل سازمانی،

شامل مؤلفه‌های زیر:

- تهیه ساختار مناسب سازمان که در آن فرماندهی و کنترل به نحو شایسته اعمال شود.
- آموزش مناسب نیروها در زمینه فرماندهی و کنترل، در آموزشگاه‌های نظامی و تداوم آن در یگان‌های نظامی.
- تلاش برای برقراری انضباط عملیاتی که این موضوع در اجرای اثربخش موضوع فرماندهی و کنترل، نقش بسزایی دارد.
- تأکید بر رعایت سلسله نظامی در یگان‌های رزمی که این موضوع نیز همانند انضباط عملیاتی در اجرای اثربخش موضوع فرماندهی و کنترل، نقش بسزایی دارد.
- لحاظ موضوع فرماندهی و کنترل در دکترین یگانی و نهادینه شدن اجرای عملیات‌ها.

۲- اولویت دوم: عوامل تجهیزاتی و فناوری.

شامل مؤلفه‌های زیر:

- بهره‌برداری از آخرین دانش حوزه فرماندهی و کنترل،
- بهره‌برداری از تجهیزات نظامی به‌روز در عرصه نظامی،
- تلاش برای برقراری ارتباط پایدار بین قسمت‌های مختلف عرصه‌های نظامی،
- افزایش اطلاعات موردنیاز در حوزه‌های مختلف که در عرصه فرماندهی و کنترل نقش دارد،
- ارتقاء توانمندی‌های تسلیحاتی و نظامی.

۳- اولویت سوم: عوامل صحنه نبرد

شامل مؤلفه‌های زیر:

- رعایت اصول پدافند غیرعامل در صحنه نبرد در راستای بهره‌برداری مناسب از سیستم فرماندهی و کنترل،
- ارتقاء آمادگی و توان رزم و به‌تبع آن اجرای موفق سیستم فرماندهی و کنترل در عملیات‌های رزمی،
- تلاش در جهت پشتیبانی مناسب از یگان‌های رزمی در تمام زمینه‌ها (آمادی، تجهیزاتی و...)،
- پیش‌بینی و انجام تمرینات در حوزه فرماندهی و کنترل در شرایط مختلف جوی.

۴- اولویت چهارم: عوامل فردی

شامل مؤلفه‌های زیر:

- داشتن علاقه و پشتکار،
- داشتن تجربه کافی کارکنان،
- مهارت فردی،
- داشتن جوهره فرماندهی،
- انگیزه کارکنان.
- در راستای تقویت عوامل فردی برای تقویت فرماندهی و کنترل در یگان‌های نظامی، موارد زیر را می‌توان انجام داد:

- ایجاد انگیزه کافی و مؤثر در کارکنان جهت بهره‌برداری اثربخش از سیستم فرماندهی و کنترل، از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی، هم‌اندیشی‌ها و...،
- تقویت جوهره فرماندهی در کارکنان و تبدیل توانمندی‌های ذاتی کارکنان از حالت بالقوه به حالت بالفعل،
- برگزاری تمرینات مداوم و ارتقاء مهارت کارکنان در حوزه فرماندهی و کنترل، شرکت دادن کارکنان در تمرینات حوزه فرماندهی و کنترل و افزایش تجارب آنان در جهت بهره‌برداری مناسب از موضوع فرماندهی و کنترل.

فهرست منابع

- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۲). کاربرد عملیات روانی در جنگ نامتقارن. فصلنامه مطالعات بسیج، شماره ۲۳.
- بیات، حسن (۱۳۹۳). اصول جنگ و توان رزمی با تأکید بر جنگ آینده. تهران: دانشگاه امام حسین (ع).^۴
- رستمی، محمود (۱۳۸۷). فرهنگ واژه‌های نظامی. تهران: ستاد مشترک ارتش ج.ا.ا.
- رستمی، علی‌اکبر (۱۳۸۱). مقدمه‌ای بر دکتین و ترکیبات آن، فصلنامه خلیج فارس و امنیت، شماره ۲۱.
- رضایی، جواد (۱۳۸۹). فرماندهی و کنترل در یگان‌های توپخانه. تهران: معاونت آموزش نرسا.
- علامتی، غلامرضا (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی امنیتی مناطق کردنشین ج.ا.ا در برابر تهدیدات و ارائه راهبرد مناسب مقابله. تهران: دانشگاه دفاع ملی.
- مکنزی، کنت (۱۳۸۲). جنگ نامتقارن. تهران: انتشارات دانشگاه امام حسین، دانشکده دافوس.
- قنبری جهرمی، محمدحسین (۱۳۸۱). اصول جنگ و توان رزمی. تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع) دانشکده دافوس.
- مرکز توپخانه و پدافند هوایی نرسا (۱۳۹۱). آئین‌نامه توپخانه صحرایی درنبرد ناهمگون. دانشکده توپخانه نرسا.
- معاونت آموزش نرسا (۱۳۷۵). آشنایی با فنون نظامی. تهران: مرکز فناوری آموزش نرسا.
- میری آشتیانی، الهام (۱۳۸۲). مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی مسائل اجتماعی در ایران. تهران: انتشارات فرهنگ.
- فصلنامه راهبردی دفاعی (۱۳۹۵). شماره ۴۰. تهران: دانشگاه امام حسین (ع).^۵

